HOTĂRÂREA CURȚII (Marea Cameră)

27 mai 2014*

„Trimitere preliminară — Procedură preliminară de urgență — Cooperare polițienească și judiciară în materie penală — Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene — Articolele 50 și 52 — Principiul ne bis in idem — Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen — Articolul 54 — Noțiunile de pedeapsă «executată» și pedeapsă «în curs de executare»”

În cauza C-129/14 PPU,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Oberlandesgericht Nürnberg (Germania), prin decizia din 19 martie 2014, primită de Curte la 20 martie 2014, în procedura penală împotriva lui

Zoran Spasic,

CURTEA (Marea Cameră),

compusă din domnul V. Skouris, președinte, domnul K. Lenaerts, vicepreședinte, doamna R. Silva de Lapuerta și domnii M. Ilešič, L. Bay Larsen, M. Safjan, C. G. Fernlund, președinți de cameră, domnul A. Ó Caoimh, doamna C. Toader (raportor) și domnii D. Šváby, E. Jarašiūnas, S. Rodin și F. Biltgen, judecători,

avocat general: domnul N. Jääskinen,

grefier: domnul I. Illéssy, administrator,

având în vedere cererea instanței de trimitere din 19 martie 2014, primită de Curte la 20 martie 2014, de judecare a trimiterii preliminare potrivit procedurii de urgență, conform articolului 107 din Regulamentul de procedură al Curții,

având în vedere decizia din 31 martie 2014 a Camerei a treia a Curții de admitere a acestei cereri,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 28 aprilie 2014,

luând în considerare observațiile prezentate:

— pentru domnul Spasic, de A. Schwarzer, Rechtsanwalt;

— pentru guvernul german, de T. Henze și de J. Kemper, în calitate de agenți;

— pentru guvernul francez, de D. Colas și de F.-X. Bréchot, în calitate de agenți;

* Limba de procedură: germana.

— pentru guvernul italian, de G. Palmieri, în calitate de agent, asistată de L. Ventrella, avvocato dello Stato;

— pentru Consiliul Uniunii Europene, de P. Plaza și de Z. Kupčová, în calitate de agenți;

— pentru Comisia Europeană, de W. Bogensberger și de R. Troosters, în calitate de agenți,

după ascultarea avocatului general,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 54 din Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen din 14 iunie 1985 între guvernele statelor din Uniunea Economică Benelux, Republicii Federale Germania și Republicii Franceze privind eliminarea treptată a controalelor la frontierele comune, semnată la Schengen la 19 iunie 1990 și intrată în vigoare la 26 martie 1995 (JO 2000, L 239, p. 19, Ediție specială, 19/vol. 1, p. 183, denumită în continuare „CAAS”), referitor la aplicarea principiului *ne bis in idem*, precum și compatibilitatea acestei dispoziții cu articolul 50 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unei proceduri penale inițiate în Germania împotriva domnului Spasic pentru o infracțiune de înșelăciune pe care acesta a săvârșit-o în Italia.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

Carta

3 Articolul 50 din cartă, intitulat „Dreptul de a nu fi judecat sau condamnat de două ori pentru aceeași infracțiune”, figurează în cuprinsul titlului VI din aceasta, intitulat „Justiția”. El are următorul cuprins:

„Nimeni nu poate fi judecat sau condamnat pentru o infracțiune pentru care a fost deja achitat sau condamnat în cadrul Uniunii, prin hotărâre judecătorească definitivă, în conformitate cu legea.”

4 Drepturile, libertățile și principiile prevăzute în cartă se interpretează, potrivit articolului 6 alineatul (1) al treilea paragraf TUE, în conformitate cu dispozițiile generale din titlul VII din cartă, privind interpretarea și punerea sa în aplicare, și cu luarea în considerare în mod corespunzător a explicațiilor menționate în cartă, care prevăd izvoarele acestor dispoziții.

5 Sub titlul „Întinderea […] drepturilor” garantate, articolul 52 din cartă, care face parte din titlul VII, „Dispoziții generale”, prevede:

„(1) Orice restrângere a exercițiului drepturilor și libertăților recunoscute prin prezenta cartă trebuie să fie prevăzută de lege și să respecte substanța acestor drepturi și libertăți. Prin respectarea principiului proporționalității, pot fi impuse restrângeri numai în cazul în care acestea sunt necesare și numai dacă răspund efectiv obiectivelor de interes general recunoscute de Uniune sau necesității protejării drepturilor și libertăților celorlalți.

[…]

(3) În măsura în care prezenta cartă conține drepturi ce corespund unor drepturi garantate prin Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, înțelesul și întinderea lor sunt aceleași ca și cele prevăzute de convenția menționată. Această dispoziție nu împiedică dreptul Uniunii să confere o protecție mai largă.

[…]

(7) Instanțele judecătorești ale Uniunii și ale statelor membre țin seama de explicațiile redactate în vederea orientării interpretării prezentei carte."

6 În Explicațiile cu privire la Carta drepturilor fundamentale (JO 2007, C 303, p. 17, denumite în continuare „explicațiile cu privire la cartă") se precizează, în ceea ce privește articolul 50 din cartă, că regula *ne bis in idem* se aplică nu numai între diferitele instanțe ale aceluiași stat, ci și între instanțele mai multor state membre, ceea ce corespunde acquis-ului. Aceste explicații cu privire la același articol 50 se referă, de altfel, expres la articolele 54-58 din CAAS, precizând că excepțiile limitate prin care aceste articole permit statelor membre derogarea de la regula *ne bis in idem* sunt acoperite de clauza orizontală de la articolul 52 alineatul (1) privind restrângerile.

CAAS

7 CAAS a fost încheiată pentru asigurarea aplicării Acordului dintre guvernele statelor din Uniunea Economică Benelux, Republicii Federale Germania și Republicii Franceze privind eliminarea treptată a controalelor la frontierele comune, semnat la Schengen la 14 iunie 1985 (JO 2000, L 239, p. 13, Ediție specială, 19/vol. 1, p. 183).

8 Articolul 54 din CAAS figurează în capitolul 3 din aceasta, denumit „Aplicarea principiului *ne bis in idem*". Acest articol prevede:

„O persoană împotriva căreia a fost pronunțată o hotărâre definitivă într-un proces pe teritoriul unei părți contractante nu poate face obiectul urmăririi penale de către o altă parte contractantă pentru aceleași fapte, cu condiția ca, în situația în care a fost pronunțată o pedeapsă, aceasta să fi fost executată, să fie în curs de executare sau să nu mai poată fi executată conform legilor părții contractante care a pronunțat sentința."

Protocolul privind integrarea acquis-ului Schengen în cadrul Uniunii

9 CAAS a fost inclus în dreptul Uniunii prin Protocolul privind integrarea acquis-ului Schengen în cadrul Uniunii Europene, anexat la Tratatul privind Uniunea Europeană și la Tratatul de instituire a Comunității Europene prin Tratatul de la Amsterdam (JO 1997, C 340, p. 93, denumit în continuare „Protocolul Schengen"), cu titlul de „acquis Schengen", astfel cum este definit acesta în anexa la protocolul menționat. Prin acest protocol, 13 state membre au fost autorizate să instituie între ele o cooperare consolidată în domeniul aflat sub incidența domeniului de aplicare al acquis-ului Schengen.

10 Potrivit articolului 1 din Protocolul Schengen, între timp a devenit stat contractant al CAAS și Republica Italiană.

11 Articolul 2 alineatul (1) din protocolul menționat are următorul cuprins:

„[…]

Consiliul [Uniunii Europene] […] stabilește, în conformitate cu dispozițiile incidente ale tratatelor, temeiul juridic pentru fiecare dintre dispozițiile sau deciziile care constituie acquis-ul Schengen.

În ceea ce privește dispozițiile și deciziile respective și în conformitate cu temeiul juridic stabilit de Consiliu, Curtea de Justiție [a Uniunii Europene] își exercită competențele care i-au fost conferite prin dispozițiile incidente care urmează a fi aplicate în conformitate cu tratatele. […]

Atât timp cât măsurile prevăzute anterior nu au fost luate și fără a aduce atingere articolului 5 alineatul (2), dispozițiile sau deciziile care constituie acquis-ul Schengen sunt considerate ca fiind acte întemeiate pe titlul VI din Tratatul privind Uniunea Europeană."

12 Decizia 1999/436/CE a Consiliului din 20 mai 1999 de stabilire, în conformitate cu dispozițiile relevante din Tratatul de instituire a Comunității Europene și din Tratatul privind Uniunea Europeană, a temeiului juridic pentru fiecare dintre dispozițiile sau deciziile care constituie acquis-ul Schengen (JO L 176, p. 17, Ediție specială, 19/vol. 1, p. 107) a fost adoptată în aplicarea articolului 2 alineatul (1) din Protocolul Schengen. Din articolul 2 din Decizia 1999/436 și din anexa A la aceasta reiese că articolul 34 UE și articolul 31 UE au fost desemnate de Consiliu ca temeiuri juridice pentru articolele 54-58 din CAAS.

Protocolul (nr. 19) privind acquis-ul Schengen integrat în cadrul Uniunii Europene

13 Prin Protocolul (nr. 19) privind acquis-ul Schengen integrat în cadrul Uniunii Europene (JO 2008, C 115, p. 290), anexat la Tratatul FUE, 25 de state membre au fost autorizate, în cadrul juridic și instituțional al Uniunii, să pună bazele unei colaborări consolidate în domeniile care intră sub incidența acquis-ului Schengen. Astfel, potrivit articolului 2 din acest protocol:

„Acquis-ul Schengen se aplică statelor membre menționate la articolul 1, fără a aduce atingere articolului 3 din Actul de aderare din 16 aprilie 2003 și articolului 4 din Actul de aderare din 25 aprilie 2005. Consiliul se substituie Comitetului executiv înființat prin acordurile de la Schengen."

Protocolul (nr. 36) privind dispozițiile tranzitorii

14 Articolul 9 din Protocolul (nr. 36) privind dispozițiile tranzitorii (JO 2008, C 115, p. 322), anexat la Tratatul FUE, are următorul cuprins:

„Actele instituțiilor, ale organelor, ale oficiilor sau ale agențiilor Uniunii adoptate în temeiul Tratatului [UE], înainte de intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona, continuă să producă efecte juridice atât timp cât aceste acte nu vor fi fost abrogate, anulate sau modificate în temeiul tratatelor. Aceeași dispoziție se aplică și convențiilor încheiate între statele membre în temeiul Tratatului [UE]."

15 Articolul 10 alineatele (1) și (3) din protocolul menționat prevede:

„(1) Cu titlul de măsură tranzitorie și în ceea ce privește actele Uniunii în domeniul cooperării polițienești și al cooperării judiciare în materie penală, adoptate înainte de intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona, la data intrării în vigoare a tratatului menționat, atribuțiile instituțiilor sunt următoarele: atribuțiile Comisiei, în temeiul articolului 258 [TFUE], nu se aplică, iar atribuțiile Curții de Justiție a Uniunii Europene, în temeiul titlului VI din Tratatul [UE], în versiunea în vigoare înainte de intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona, rămân neschimbate, inclusiv în cazul în care au fost acceptate în temeiul articolului 35 alineatul (2) din Tratatul [UE].

[…]

(3) În orice caz, măsura tranzitorie prevăzută la alineatul (1) încetează să producă efecte în termen de cinci ani de la data intrării în vigoare a Tratatului de la Lisabona.

[…]"

Decizia-cadru 2002/584/JAI

16 Articolul 1 alineatul (1) din Decizia-cadru 2002/584/JAI a Consiliului din 13 iunie 2002 privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre (JO L 190, p. 1, Ediție specială, 19/vol. 6, p. 3), astfel cum a fost modificată prin Decizia-cadru 2009/299/JAI a Consiliului din 26 februarie 2009 (JO L 81, p. 24, denumită în continuare „Decizia-cadru 2002/584”), prevede:

„Mandatul european de arestare este o decizie judiciară emisă de un stat membru în vederea arestării și a predării de către un alt stat membru a unei persoane căutate, pentru efectuarea urmăririi penale sau în scopul executării unei pedepse sau a unei măsuri de siguranță privative de libertate.”

17 Potrivit articolului 2 alineatul (1) din Decizia-cadru 2002/584, un mandat european de arestare poate fi emis, printre altele, atunci când s-a dispus o condamnare la o pedeapsă sau s-a pronunțat o măsură de siguranță, iar aceste condamnări au o durată de cel puțin patru luni.

18 Executarea unui mandat european de arestare poate fi refuzată pentru motivele prevăzute la articolele 3 și 4 din aceeași decizie-cadru.

Decizia-cadru 2005/214/JAI

19 Potrivit considerentului (2) al Deciziei-cadru 2005/214/JAI a Consiliului din 24 februarie 2005 privind aplicarea principiului recunoașterii reciproce a sancțiunilor financiare (JO L 76, p. 16, Ediție specială, 19/vol. 7, p. 150), astfel cum a fost modificată prin Decizia-cadru 2009/299/JAI a Consiliului din 26 februarie 2009 (JO L 81, p. 24, denumită în continuare „Decizia-cadru 2005/214”), „[p]rincipiul recunoașterii reciproce ar trebui să se aplice sancțiunilor financiare impuse de autoritățile judiciare sau administrative pentru a se facilita aplicarea acestor sancțiuni în alt stat membru decât statul în care au fost impuse sancțiunile”.

Decizia-cadru 2008/909/JAI

20 Articolul 3, intitulat „Scopul și domeniul de aplicare”, din Decizia-cadru 2008/909/JAI a Consiliului din 27 noiembrie 2008 privind aplicarea principiului recunoașterii reciproce în cazul hotărârilor judecătorești în materie penală care impun pedepse sau măsuri privative de libertate în scopul executării lor în Uniunea Europeană (JO L 327, p. 27) prevede:

„(1) Scopul prezentei decizii-cadru este de a stabili norme în temeiul cărora un stat membru urmează să recunoască o hotărâre judecătorească și să execute pedeapsa, în vederea facilitării reabilitării sociale a persoanei condamnate.

(2) Prezenta decizie-cadru se aplică în cazul în care persoana condamnată se află în statul emitent sau în statul de executare.

[…]”

Decizia-cadru 2009/948/JAI

21 Considerentul (3) al Deciziei-cadru 2009/948/JAI a Consiliului din 30 noiembrie 2009 privind prevenirea și soluționarea conflictelor referitoare la exercitarea competenței în cadrul procedurilor penale (JO L 328, p. 42) prevede:

„Măsurile prevăzute în prezenta decizie-cadru ar trebui să urmărească prevenirea situațiilor în care aceeași persoană face obiectul unor proceduri penale paralele în diferite state membre cu privire la aceleași fapte, care ar putea conduce la pronunțarea unor hotărâri definitive în două sau mai multe state membre. În consecință, decizia-cadru încearcă să prevină încălcarea principiului *ne bis in idem*, astfel cum este prevăzut la articolul 54 din [CAAS] […]”

22 Potrivit articolului 5 alineatul (1) din această decizie-cadru, atunci când autoritatea competentă a unui stat membru are motive întemeiate pentru a crede că într-un alt stat membru se desfășoară proceduri paralele, aceasta contactează autoritatea competentă a celuilalt stat membru pentru a-i confirma existența unor astfel de proceduri paralele, în vederea inițierii consultărilor directe.

Reglementările naționale

Dreptul german

23 Conform articolului 7 alineatul 1 din Codul penal (Strafgesetzbuch), intitulat „Aplicabilitatea în privința actelor materiale ale unei infracțiuni săvârșite în străinătate în alte cazuri”:

„[D]reptul penal german se aplică în privința actelor materiale ale unei infracțiuni care au fost săvârșite în străinătate împotriva unui german, atunci când actul se pedepsește și în statul în care a fost săvârșit sau atunci când locul în care a fost săvârșit actul nu este supus niciunei jurisdicții penale.”

24 Articolul 263 din Codul penal, intitulat „Frauda”, are următorul cuprins:

„(1) Fapta persoanei care, cu intenția de a obține un folos material injust pentru sine sau pentru un terț, cauzează un prejudiciu patrimonial altuia inducându-l sau menținându-l în eroare prin folosirea unor pretexte false sau prin disimularea ori ascunderea faptelor adevărate se pedepsește cu închisoare de până la cinci ani sau cu amendă.

[…]

(3) În cazurile deosebit de grave, pedeapsa este închisoarea de la șase luni la zece ani.

1. Un caz trebuie, în principiu, să fie considerat deosebit de grav atunci când autorul acționează cu titlu profesional sau în calitate de membru al unei grupări […]”

25 În temeiul articolului 1 din Legea privind sesizarea Curții de Justiție a Comunităților Europene în cadrul procedurii preliminare în domeniul cooperării polițienești și judiciare în materie penală conform articolului 35 UE (Gesetz betreffend die Anrufung des Gerichtshofs der Europäischen Gemeinschaften im Wege des Vorabentscheidungsverfahrens auf dem Gebiet der polizeilichen Zusammenarbeit und der justitiellen Zusammenarbeit in Strafsachen nach Art. 35 des EU-Vertrages) din 6 august 1998 (BGBl. 1998 I, p. 2035), toate instanțele germane pot sesiza Curtea cu o cerere de decizie preliminară în domeniul vizat la articolul 35 UE, fie cu privire la validitatea și la interpretarea deciziilor-cadru, fie cu privire la interpretarea convențiilor, fie atât cu privire la validitatea, cât și cu privire la interpretarea măsurilor de punere în aplicare a convențiilor care intră în domeniul menționat.

Dreptul italian

26 Articolul 640 alineatul 1 din Codul penal, intitulat „Înșelăciunea”, prevede:

„Fapta persoanei care, prin artificii și manopere frauduloase, inducând pe altul în eroare, obține pentru sine sau pentru altul un folos necuvenit în dauna unui terț, se pedepsește cu închisoare de la șase luni la trei ani și cu amendă de la 51 la 1 032 de euro.

[…]”

27 Articolul 444 alineatul 1 din Codul de procedură penală prevede:

„Inculpatul și Ministerul Public pot solicita instanței aplicarea unei sancțiuni alternative, în forma și în măsura adecvate, sau a unei sancțiuni pecuniare, redusă cu cel mult o treime din cuantum, ori a unei pedepse cu închisoarea, atunci când aceasta, având în vedere circumstanțele și fiind redusă cu cel mult o treime din durată, nu depășește cinci ani, însoțită sau nu de o sancțiune pecuniară.”

28 Potrivit articolului 656 alineatul 5 din Codul de procedură penală, parchetul suspendă executarea pedepsei privative de libertate dacă aceasta este mai mică de trei ani. În cazul în care condamnatul nu formulează o cerere de aplicare a unor măsuri alternative la pedeapsa închisorii, parchetul revocă suspendarea executării, în temeiul articolului 656 alineatul 8 din acest cod.

Litigiul principal și întrebările preliminare

29 Din cererea de decizie preliminară și din dosarul transmis Curții reiese că domnul Spasic, resortisant sârb, este cercetat de Staatsanwaltschaft Regensburg (Parchetul din Regensburg, Germania) pentru săvârșirea, la 20 martie 2009, a unei înșelăciuni în grup organizat la Milano (Italia). Victima, Wolfgang Soller, de cetățenie germană, după ce a fost contactată de un complice al domnului Spasic, i-a remis acestuia din urmă suma de 40 000 de euro în bancnote de valoare mică în schimbul unor bancnote de 500 de euro care, ulterior, s-au dovedit a fi false.

30 Întrucât a făcut obiectul unui mandat european de arestare emis la 27 august 2009 de Staatsanwaltschaft Innsbruck (Austria) pentru săvârșirea altor infracțiuni prin același mod de operare, domnul Spasic a fost arestat în Ungaria la 8 octombrie 2009, iar apoi a fost predat autorităților austriece. El a fost condamnat în acest stat membru la o pedeapsă privativă de libertate de șapte ani și șase luni, această decizie din 26 august 2010 rămânând definitivă.

31 La 25 februarie 2010, Amtsgericht Regensburg (Tribunalul Cantonal Regensburg) a emis un mandat de arestare național cu privire la faptele de înșelăciune săvârșite la Milano, care a servit ca bază pentru emiterea de către Staatsanwaltschaft Regensburg a unui mandat european de arestare la data de 5 martie 2010.

32 Printr-o decizie din 18 iunie 2012, care a dobândit autoritate de lucru judecat la 7 iulie 2012, Tribunale ordinario di Milano (Tribunalul Milano, Italia) l-a condamnat pe domnul Spasic, în lipsă, pe de o parte, la o pedeapsă privativă de libertate de un an și, pe de altă parte, la plata unei amenzi de 800 de euro, pentru faptele de înșelăciune săvârșite la 20 martie 2009 la Milano. Din această decizie a Tribunale ordinario di Milano reiese că, fiind deținut în Austria, domnul Spasic a dat declarații scrise de recunoaștere a săvârșirii faptelor, pe baza cărora instanța națională a făcut aplicarea articolului 640 din Codul penal și a articolului 444 din Codul de procedură penală. Parchetul de pe lângă Tribunale ordinario di Milano a dispus suspendarea executării în temeiul articolului 656 alineatul 5 din acest cod.

33 Același parchet a revocat, prin decizia din 5 ianuarie 2013, suspendarea executării pedepsei și a dispus încarcerarea condamnatului în vederea executării pedepsei privative de libertate de un an sus-menționate și a amenzii în cuantum de 800 de euro.

34 La 20 noiembrie 2013, Amtsgericht Regensburg a emis împotriva domnului Spasic un nou mandat de arestare național, extins, care la punctul I vizează faptele de înșelăciune în grup organizat săvârșite la Milano la 20 martie 2009 în dauna domnului Soller, menționate deja în mandatul de arestare național din 25 februarie 2010, iar la punctul II alte fapte.

35 Domnul Spasic se află în arest preventiv în Germania din 6 decembrie 2013, dată la care autoritățile austriece l-au predat autorităților germane în executarea mandatului european de arestare din 5 martie 2010.

36 Domnul Spasic a atacat în fața Amtsgericht Regensburg decizia prin care s-a dispus menținerea arestării sale, susținând în esență că, în temeiul principiului *ne bis in idem*, nu poate fi cercetat în Germania pentru faptele săvârșite la Milano la 20 martie 2009, întrucât a fost deja condamnat de Tribunale ordinario di Milano pentru aceleași fapte, hotărârea acestei instanțe fiind definitivă și executorie.

37 Prin ordonanța din 13 ianuarie 2014, Amtsgericht Regensburg i-a respins acțiunea și a trimis cauza în fața Landgericht Regensburg (Tribunalul Regional Regensburg). La 23 ianuarie 2014, domnul Spasic a achitat, prin virament bancar, suma de 800 de euro reprezentând amenda aplicată de Tribunale ordinario di Milano și a depus în fața Landgericht Regensburg dovada acestei plăți.

38 Prin decizia din 28 ianuarie 2014, Landgericht Regensburg a confirmat ordonanța dată de Amtsgericht Regensburg, precizând că menținerea arestării preventive putea fi întemeiată în mod valabil pe faptele descrise la punctul I din mandatul de arestare din 20 noiembrie 2013, respectiv cele săvârșite la Milano la 20 martie 2009, vizate prin decizia Tribunale ordinario di Milano.

39 Domnul Spasic a sesizat Oberlandesgericht Nürnberg (Tribunalul Regional Superior Nürnberg) cu o cale de atac împotriva acestei decizii a Landgericht Regensburg. El invocă, în esență, faptul că dispozițiile limitative ale articolului 54 din CAAS nu pot restrânge în mod valabil domeniul de aplicare al articolului 50 din cartă și că, întrucât a achitat amenda de 800 de euro, ar trebui să fie pus în libertate.

40 Potrivit instanței de trimitere, care arată că se referă în această privință la jurisprudența constantă a Bundesgerichtshof (Curtea Federală de Justiție), articolul 54 din CAAS constituie o restrângere, în sensul articolului 52 alineatul (1) din cartă. Ca urmare, principiul *ne bis in idem*, consacrat la articolul 50 din cartă, s-ar aplica în condițiile prevăzute la articolul 54 din CAAS. Cu toate acestea, instanța menționată arată că Curtea nu s-a pronunțat niciodată cu privire la compatibilitatea articolului 54 din CAAS cu articolul 50 din cartă, nici cu privire la incidența executării de către persoana condamnată prin aceeași decizie la o pedeapsă cu închisoarea și la plata unei amenzi numai a acestei din urmă sancțiuni.

41 În aceste condiții, Oberlandesgericht Nürnberg a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Articolul 54 din [CAAS] este compatibil cu articolul 50 din [cartă] în măsura în care supune aplicarea principiului *ne bis in idem* condiției ca, în situația în care a fost pronunțată o pedeapsă, aceasta să fi fost executată, să fie în curs de executare sau să nu mai poată fi executată conform legilor statului care a pronunțat sentința?

2) Condiția menționată mai sus, prevăzută la articolul 54 din [CAAS], este îndeplinită și atunci când a fost executată numai o parte (în speță, amenda) a pedepsei aplicate în statul care a pronunțat sentința, care este formată din două părți independente (în speță, închisoarea și amenda)?”

Cu privire la competența Curții

42 Din decizia de trimitere reiese că cererea de decizie preliminară este întemeiată pe articolul 267 TFUE, deși întrebările adresate privesc CAAS, convenție care face parte din titlul VI din Tratatul UE, în versiunea aplicabilă înainte de intrarea în vigoare a Tratatului de la Lisabona.

43 Nu se contestă, în această privință, că regimul prevăzut la articolul 267 TFUE are vocația să se aplice competenței Curții în privința procedurii preliminare în temeiul articolului 35 UE, aplicabil până la 1 decembrie 2014, sub rezerva condițiilor prevăzute de această din urmă dispoziție (a se vedea în acest sens Hotărârea Santesteban Goicoechea, C-296/08 PPU, EU:C:2008:457, punctul 36).

44 Republica Federală Germania a făcut o declarație în temeiul articolului 35 alineatul (2) UE prin care a acceptat competența Curții de a hotărî în conformitate cu modalitățile prevăzute la alineatul (3) litera (b) al acestui articol, astfel cum reiese din Informarea privind data intrării în vigoare a Tratatului de la Amsterdam, publicată în *Jurnalul Oficial al Comunităților Europene* din 1 mai 1999 (JO L 114, p. 56).

45 În aceste condiții, faptul că decizia de trimitere nu menționează articolul 35 UE, ci se referă la articolul 267 TFUE nu ar putea să atragă, prin el însuși, necompetența Curții de a răspunde la întrebările adresate de Oberlandesgericht Nürnberg (a se vedea în acest sens Hotărârea Santesteban Goicoechea, EU:C:2008:457, punctul 38).

46 Din considerațiile care precedă rezultă că Curtea este competentă să răspundă la întrebările adresate.

Cu privire la procedura de urgență

47 Oberlandesgericht Nürnberg a solicitat ca prezenta trimitere preliminară să fie soluționată potrivit procedurii de urgență prevăzute la articolul 23a din Statutul Curții de Justiție a Uniunii Europene și la articolul 107 din Regulamentul de procedură al acesteia.

48 Instanța de trimitere și-a motivat cererea arătând că temeinicia măsurii arestării domnului Spasic depinde de răspunsul Curții la întrebările preliminare.

49 Prin decizia din 31 martie 2014, la propunerea judecătorului raportor, după ascultarea avocatului general, Curtea a decis, în temeiul articolului 267 alineatul (4) TFUE și al articolului 107 din Regulamentul de procedură, să admită cererea instanței naționale privind judecarea trimiterii preliminare potrivit procedurii de urgență.

Cu privire la întrebările preliminare

50 Cu titlu introductiv, trebuie arătat că, întrucât articolul 54 din CAAS supune aplicarea principiului *ne bis in idem* condiției ca executarea pedepsei să nu mai fie posibilă, acesta nu are vocația de a se aplica în cadrul cauzei principale, din moment ce din elementele de la dosarul transmis Curții, care au fost confirmate în ședință, reiese că, potrivit dreptului italian, pedeapsa privativă de libertate la care a fost condamnat domnul Spasic în acest stat membru este încă executabilă.

Cu privire la prima întrebare

51 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 54 din CAAS, care supune aplicarea principiului *ne bis in idem* condiției ca, în situația în care a fost pronunțată o pedeapsă, aceasta „să fi fost executată” sau să fie „în curs de executare” ori să nu mai poată fi executată (denumită în continuare „condiția privind executarea”), este compatibil cu articolul 50 din cartă, care garantează acest principiu.

52 În această privință, trebuie arătat că modul de redactare a articolului 54 din CAAS diferă de cel al articolului 50 din cartă prin faptul că supune aplicarea principiului *ne bis in idem* condiției privind executarea.

53 Curtea a recunoscut că aplicarea principiului *ne bis in idem* enunțat la articolul 50 din cartă unei urmăriri penale precum cea care face obiectul litigiului principal presupune ca măsurile care au fost deja adoptate împotriva inculpatului prin intermediul unei decizii rămase definitivă să prezinte caracter penal (Hotărârea Åkerberg Fransson, C-617/10, EU:C:2013:105, punctul 33), fapt care nu se contestă în speță.

54 În acest context, pentru a răspunde la prima întrebare adresată, trebuie, mai întâi, să se amintească faptul că explicațiile cu privire la cartă, referitoare la articolul 50 din aceasta, care, conform articolului 6 alineatul (1) al treilea paragraf TUE și articolului 52 alineatul (7) din cartă, au fost redactate în vederea orientării interpretării acesteia din urmă și de care atât instanțele judecătorești ale Uniunii, cât și cele ale statelor membre trebuie să țină seama, menționează expres articolul 54 din CAAS printre dispozițiile vizate de clauza orizontală de la articolul 52 alineatul (1) din cartă.

55 În consecință, condiția suplimentară prevăzută la articolul 54 din CAAS constituie o restrângere a principiului *ne bis in idem* compatibilă cu articolul 50 din cartă, această restrângere fiind acoperită de explicațiile cu privire la cartă referitoare la acest din urmă articol la care trimit direct dispozițiile articolului 6 alineatul (1) al treilea paragraf TUE și ale articolului 52 alineatul (7) din cartă. În orice caz și independent de termenii utilizați în explicațiile cu privire la cartă referitoare la articolul 50, întrucât supune protecția mai largă oferită de acest articol 50 unei condiții suplimentare, condiția privind executarea constituie o restrângere a exercițiului dreptului consacrat la articolul menționat, în sensul articolului 52 din cartă.

56 Conform articolului 52 alineatul (1) prima teză din cartă, orice restrângere a exercițiului drepturilor și libertăților consacrate prin aceasta trebuie să fie prevăzută de lege și să respecte substanța acestor drepturi. Potrivit celei de a doua teze a alineatului menționat, prin respectarea principiului proporționalității, pot fi impuse restrângeri ale acestor drepturi și libertăți numai în cazul în care acestea sunt necesare și numai dacă răspund efectiv obiectivelor de interes general recunoscute de Uniune sau necesității protejării drepturilor și libertăților celorlalți.

57 În speță, este cert că trebuie să se considere că restrângerea principiului *ne bis in idem* este prevăzută de lege, în sensul articolului 52 alineatul (1) din cartă, din moment ce rezultă din articolul 54 din CAAS.

58 În ceea ce privește substanța acestui principiu, trebuie arătat că, astfel cum au susținut guvernele german și francez în observațiile lor, condiția privind executarea prevăzută la articolul 54 din CAAS nu repune în discuție principiul *ne bis in idem* ca atare. Astfel, această condiție urmărește în special să se evite ca o persoană care a fost condamnată definitiv într-un prim stat contractant să nu mai poată fi urmărită pentru aceleași fapte într-un al doilea stat și să rămână, prin urmare, nepedepsită atunci când primul stat nu a pus în executare pedeapsa aplicată (a se vedea în acest sens Hotărârea Kretzinger, C-288/05, EU:C:2007:441, punctul 51).

59 Rezultă din aceasta că trebuie să se considere că o dispoziție precum articolul 54 din CAAS respectă substanța principiului *ne bis in idem* consacrat la articolul 50 din cartă.

60 Cu toate acestea, trebuie să se verifice dacă restrângerea pe care o implică condiția privind executarea prevăzută la articolul 54 din CAAS are un caracter proporțional, ceea ce face necesar să se examineze, mai întâi, dacă se poate considera că această condiție răspunde unui obiectiv de interes general, în sensul articolului 52 alineatul (1) din cartă, și, în cazul unui răspuns afirmativ, dacă ea respectă principiul proporționalității, în sensul aceleiași dispoziții.

61 În această privință, este necesar să se amintească de la bun început că, potrivit articolului 3 alineatul (2) TUE, Uniunea oferă cetățenilor săi un spațiu de libertate, securitate și justiție, fără frontiere interne, în interiorul căruia este asigurată libera circulație a persoanelor, în corelare cu măsuri adecvate privind controlul la frontierele externe, precum și prevenirea criminalității și combaterea acestui fenomen.

62 Astfel cum reiese din articolul 67 alineatul (3) TFUE, obiectivul stabilit pentru Uniune de a deveni un spațiu de libertate, securitate și justiție conduce la necesitatea ca Uniunea să acționeze pentru a asigura un înalt nivel de securitate prin măsuri de prevenire a criminalității, precum și de combatere a acesteia, prin măsuri de coordonare și de cooperare între autoritățile polițienești și judiciare și alte autorități competente, precum și prin recunoașterea reciprocă a deciziilor judiciare în materie penală și, după caz, prin apropierea legislațiilor penale.

63 Or, condiția privind executarea prevăzută la articolul 54 din CAAS se înscrie în acest context din moment ce urmărește, astfel cum s-a amintit la punctul 58 din prezenta hotărâre, să se evite, în spațiul de libertate, securitate și justiție, impunitatea de care ar putea beneficia persoanele condamnate într-un stat membru al Uniunii Europene printr-o hotărâre penală definitivă.

64 Prin urmare, nu se poate contesta că condiția privind executarea prevăzută la articolul 54 din CAAS este aptă să atingă scopul urmărit. Astfel, prin faptul că, în cazul neexecutării pedepsei aplicate, se permite autorităților unui stat contractant să urmărească pentru aceleași fapte o persoană condamnată definitiv de un alt stat contractant, se evită riscul ca respectivul condamnat să rămână nepedepsit ca urmare a faptului că a părăsit teritoriul statului care a pronunțat sentința.

65 În ceea ce privește caracterul necesar al condiției privind executarea pentru a răspunde obiectivului de interes general prin care se urmărește să se evite, în spațiul de libertate, securitate și justiție, impunitatea persoanelor condamnate într-un stat membru al Uniunii Europene printr-o hotărâre penală definitivă, este necesar să se arate că este cert că, la nivelul Uniunii, există, astfel cum a arătat Comisia în observațiile sale scrise și în ședință, numeroase instrumente care vizează facilitarea cooperării dintre statele membre în materie penală.

66 În această privință, trebuie menționată Decizia-cadru 2009/948, care, prin articolul 5, obligă autoritățile unor state membre diferite care revendică competențe concurente pentru angajarea unor proceduri penale referitoare la aceleași fapte să inițieze consultări directe pentru a ajunge la un consens cu privire la orice soluție eficientă menită să evite consecințele negative care ar putea decurge din existența procedurilor paralele.

67 Astfel de consultări directe pot să conducă, dacă este cazul, pe de o parte, la emiterea unui mandat european de arestare de către autoritățile statului membru în care se află instanța care a pronunțat o hotărâre penală definitivă, în temeiul dispozițiilor Deciziei-cadru 2002/584, în vederea executării pedepselor aplicate. Pe de altă parte, aceleași consultări pot să conducă, în temeiul dispozițiilor Deciziilor-cadru 2005/214 și 2008/909, la executarea pedepselor aplicate de o instanță penală a unui stat membru într-un alt stat membru (a se vedea, pentru interpretarea Deciziei-cadru 2005/214, Hotărârea Baláž, C-60/12, EU:C:2013:733).

68 Or, astfel de instrumente de asistență nu impun o condiție privind executarea similară celei de la articolul 54 din CAAS și, prin urmare, nu sunt de natură să asigure realizarea deplină a obiectivului urmărit.

69 Astfel, deși este adevărat că aceste mecanisme sunt de natură să faciliteze executarea deciziilor în interiorul Uniunii, nu este mai puțin adevărat că folosirea lor este supusă unor condiții diverse și depinde, în cele din urmă, de o decizie a statului membru în care se află instanța care a pronunțat o hotărâre penală definitivă, acest stat membru nefiind supus unei obligații de drept al Uniunii de a asigura executarea efectivă a pedepselor care decurg din hotărârea respectivă. Posibilitățile oferite acestui stat membru prin deciziile-cadru menționate nu sunt, așadar, de natură să garanteze evitarea, în spațiul de libertate, securitate și justiție, a impunității persoanelor condamnate în Uniune printr-o hotărâre penală definitivă atunci când primul stat nu a pus în executare pedeapsa aplicată.

70 Pe de altă parte, deși Decizia-cadru 2008/909 permite executarea pedepsei privative de libertate într-un alt stat membru decât cel în care se află instanța care a pronunțat sentința de condamnare, trebuie să se constate că, în temeiul articolului 4, această posibilitate este condiționată atât de acordul persoanei condamnate, cât și de constatarea de către statul membru care a pronunțat sentința că executarea pedepsei de către statul de executare va servi scopului de a facilita reabilitarea socială a persoanei condamnate. În consecință, sistemul instituit prin această decizie-cadru nu are ca obiectiv principal combaterea impunității persoanelor condamnate în Uniune printr-o hotărâre penală definitivă și nu este susceptibil să asigure realizarea deplină a acestui obiectiv.

71 În plus, trebuie subliniat că condiția privind executarea prevăzută de CAAS implică faptul că, în ipoteza în care împrejurările speciale ale speței sau atitudinea statului care a pronunțat prima sentință au permis ca pedeapsa pronunțată să fie executată sau în curs de executare, dacă este cazul prin utilizarea instrumentelor prevăzute de dreptul Uniunii pentru facilitarea executării pedepselor, o persoană care a fost judecată definitiv într-un stat membru nu mai poate fi urmărită pentru aceleași fapte în alt stat membru. În consecință, astfel de urmăriri vor avea loc, în cadrul instituit prin articolul 54 din CAAS, numai în cazul în care sistemul prevăzut în prezent de dreptul Uniunii nu a fost suficient, din orice motive, pentru a exclude impunitatea persoanelor condamnate în Uniune printr-o hotărâre penală definitivă.

72 În consecință, condiția privind executarea prevăzută la articolul 54 din CAAS nu depășește ceea ce este necesar pentru a se evita, într-un context transfrontalier, impunitatea persoanelor condamnate într-un stat membru al Uniunii Europene printr-o hotărâre penală definitivă.

73 Cu toate acestea, în cadrul aplicării *in concreto* a condiției privind executarea prevăzute la articolul 54 din CAAS într-un caz dat, nu se poate exclude ca, în temeiul articolului 4 alineatul (3) TUE și al instrumentelor juridice de drept derivat al Uniunii în materie penală menționate de Comisie, instanțele naționale competente să intre în contact și să inițieze consultări pentru a verifica dacă există intenția reală a statului membru care a pronunțat prima sentință de a proceda la executarea pedepselor aplicate.

74 Având în vedere ceea ce precedă, trebuie să se răspundă la prima întrebare că articolul 54 din CAAS, care supune aplicarea principiului *ne bis in idem* condiției ca, în situația în care a fost pronunțată o pedeapsă, aceasta „să fi fost executată” sau să fie „în curs de executare”, este compatibil cu articolul 50 din cartă, care garantează acest principiu.

Cu privire la a doua întrebare

75 Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 54 din CAAS trebuie interpretat în sensul că plata amenzii penale aplicate unei persoane condamnate prin aceeași hotărâre a unei instanțe dintr-un alt stat membru la o pedeapsă privativă de libertate care nu a fost pusă în executare este suficientă pentru a permite să se considere că pedeapsa a fost executată sau este în curs de executare în sensul acestei dispoziții.

76 Pentru a răspunde la această întrebare, trebuie amintit, mai întâi, că dreptul penal material și procedural al statelor membre nu a făcut obiectul unei armonizări la nivelul Uniunii.

77 Principiul *ne bis in idem* enunțat la articolul 54 din CAAS urmărește nu numai să se evite, în spațiul de libertate, securitate și justiție, impunitatea persoanelor condamnate în Uniune printr-o hotărâre penală definitivă, ci și să se garanteze securitatea juridică prin respectarea deciziilor organelor publice rămase definitive în absența armonizării sau a apropierii legislațiilor penale ale statelor membre.

78 În contextul cauzei principale, astfel cum a confirmat guvernul italian în ședință, domnul Spasic a fost condamnat la două pedepse principale, respectiv pedeapsa privativă de libertate, pe de o parte, și amenda, pe de altă parte.

79 Chiar în absența armonizării legislațiilor penale ale statelor membre, aplicarea uniformă a dreptului Uniunii impune, potrivit unei jurisprudențe constante, ca o dispoziție care nu face trimitere la dreptul acestor state să primească o interpretare autonomă și uniformă care trebuie stabilită ținând cont de contextul dispoziției care o cuprinde și de obiectivul urmărit (a se vedea în acest sens Hotărârea van Esbroeck, C-436/04, EU:C:2006:165, punctul 35, Hotărârea Mantello, C-261/09 EU:C:2010:683, punctul 38, și Hotărârea Baláž, C-60/12, EU:C:2013:733, punctul 26).

80 Chiar dacă articolul 54 din CAAS prevede, folosind singularul, că este necesar ca „pedeaps[a] […] să fi fost executată”, această condiție acoperă, evident, și situația în care au fost pronunțate două pedepse principale, precum cele în discuție în cauza principală, și anume, pe de o parte, o pedeapsă privativă de libertate și, pe de altă parte, condamnarea la plata unei amenzi.

81 Astfel, o interpretare diferită ar conduce la golirea de conținut a principiului *ne bis in idem* enunțat la articolul 54 din CAAS și ar compromite aplicarea utilă a acestui articol.

82 Trebuie să se constate că, din moment ce una dintre cele două pedepse nu a fost „executată”, în sensul articolului 54 din CAAS, această condiție nu poate fi considerată îndeplinită.

83 În ceea ce privește aspectul dacă situația în discuție în litigiul principal corespunde condiției, prevăzută tot la articolul 54 din CAAS, potrivit căreia, pentru a se putea aplica principiul *ne bis in idem*, pedeapsa trebuie să fie „în curs de executare”, este cert că domnul Spasic nici măcar nu a început executarea pedepsei privative de libertate în Italia (a se vedea în acest sens Hotărârea Kretzinger, EU:C:2007:441, punctul 63).

84 În ceea ce privește cele două pedepse pronunțate cu titlu principal, nu se poate susține nici că, în urma plății amenzii, pedeapsa este „în curs de executare”, în sensul articolului 54 din CAAS.

85 Având în vedere ceea ce precedă, trebuie să se răspundă la a doua întrebare că articolul 54 din CAAS trebuie interpretat în sensul că plata amenzii penale aplicate unei persoane condamnate prin aceeași hotărâre a unei instanțe dintr-un alt stat membru la o pedeapsă privativă de libertate care nu a fost pusă în executare nu este suficientă pentru a permite să se considere că pedeapsa a fost executată sau este în curs de executare în sensul acestei dispoziții.

Cu privire la cheltuielile de judecată

86 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

1) **Articolul 54 din Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen din 14 iunie 1985 între guvernele statelor din Uniunea Economică Benelux, Republicii Federale Germania și Republicii Franceze privind eliminarea treptată a controalelor la frontierele comune, semnată la Schengen la 19 iunie 1990 și intrată în vigoare la 26 martie 1995, care supune aplicarea principiului *ne bis in idem* condiției ca, în situația în care a fost pronunțată o pedeapsă, aceasta „să fi fost executată" sau să fie „în curs de executare", este compatibil cu articolul 50 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, care garantează acest principiu.**

2) **Articolul 54 din convenția menționată trebuie interpretat în sensul că plata amenzii penale aplicate unei persoane condamnate prin aceeași hotărâre a unei instanțe dintr-un alt stat membru la o pedeapsă privativă de libertate care nu a fost pusă în executare nu este suficientă pentru a permite să se considere că pedeapsa a fost executată sau este în curs de executare în sensul acestei dispoziții.**

Semnături